

LEESDIENST
DOOPSGEZINDE GEMEENTE NOORDHORN - WESTERKWARTIER

8 november 2020

THEMA:

*Ook al vallen de kleuren uiteen
en blijven de ogen staren naar niets
geloof nog dat het licht anders is
en leef nog tegen de waanzin, tegen de stroom, in.*

(H. Andreus)

INLEIDENDE BIJBELLEZING	Psalm 91 (vertaling Paul Begheyn jr.)
GEBED	
BIJBELVERTELLING	Genesis 25:19 t/m 32:21
BIJBELLEZING	Genesis hoofdstuk 32: 22 t/m 31 <i>Jacob's worsteling aan de Jabbok</i>
LIED	991
OVERDENKING	

INLEIDENDE BIJBELTEKST

Als inleidende bijbellezing lees ik u voor Psalm 91 in een vrije vertaling van Paul Begheyn jr. Psalm 91.

Als je je thuis voelt bij God
als je hem ook in het donker weet te vinden
dan sta je sterk
dan hoef je niet bang te zijn.

God maakt je vrij, als je vast zit
Al wat rot is, houdt hij tegen
Bij hem kun je schuilen,
tegen onweer en ellende.

Of het nu nacht is of mist,
niemand valt jou aan in de rug,
niemand krijgt jou kapot
niemand durft jou met venijn te verassen.

Zelfs als iedereen om je heen
tegen de vlakke zou gaan,
blijf jij toch op de been.
Want God houdt jou overeind.
Hij heeft sterke armen,
Hij is een steun in de rug.

Doe je ogen maar open en kijk maar:
wie onecht is en ontrouw,
die houdt het niet vol,
die gaat voor de bijl.

Doe je ogen maar open:
dan zul je God zien,
Hij houdt de deur voor je open
En God zegt:
Als je je vasthoudt aan mij,
dan zal ik je helpen.
Als je mij roept en vertrouwd,
dan zal ik er zijn.

Ik zal voor je zorgen zolang als je leeft,
nee, nog langer,
want vrienden van mij, die gaan nooit verloren.

GEBED

Laten we samen bidden:

God van ons mensen,

STILTE

U God, die het leven hebt gegeven.

U geeft het werk van uw handen niet prijs.

Dat is uw belofte God,

daar willen we u aan houden.

Het is onze hoop.

Want ons leven,

we weten er vaak geen raad mee,

met de gebrokenheid;

geen raad met de strijd,

met die eeuwige strijd tussen goed en kwaad;

licht en duister;

leven en dood.

Met een wereld

Waarin geweld het wint van vrede.

God..., dan wankelt... ons geloof...

dan vragen... we ons af...,

waar bent U...?

En bent u nog wel met ons?

Toch God heeft u ons aangeraakt

en hebben we weet van u trouw,

dat U alles tot z'n bestemming wil brengen.

En eens, alles nieuw zal maken.

God, laat die belofte branden in ons hart.

zodat we bij het licht daarvan

gaan kijken over grenzen heen,

van gebrokenheid en schuld en dood

Geef ons aan het licht.

Geef ons aan het leven.

Want,

Als we ons thuis voelen bij U, God,

als we U ook in het donker weten te vinden

dan staan we sterk

dan hoeven we niet bang te zijn.

STILTE

God, ga met ons mee

om Jezus wil, AMEN

BIJBELLEZING

Een samenvatting van het verhaal van Jacob, zoals dat is opgeschreven in het Eerste Boek: Genesis, hoofdstuk 25 vers 19 t/m hoofdstuk 32 vers 21.

Het verhaal begint bij Isaak, de zoon van Abraham en Sara.
Isaak trouwt met Rebecca, na lange tijd krijgt Rebecca een tweeling.
De eerstgeborene is Esau,
en daarna komt zijn broer te voorschijn,
die met zijn hand Esau's hiel vasthoudt.
Hij wordt Jacob genoemd.
Esau is een jager, een man die altijd buiten en onderweg is.
En Isaak heeft hem lief, want hij hield van wildbraad.
Jacob is huiselijk en
altijd in de buurt van de tenten te vinden.
En Rebekka heeft hem lief.
Wanneer Esau eens moe en hongerig van het veld terugkeert,
verkoopt hij zijn eerst-geboorte-recht
voor een bord linzensoep aan Jacob.
Wanneer Isaak oud wordt en bijna blind is,
vraagt hij op een dag Esau bij zich.
Want zo zegt Isaak:
 schiets voor mij een stuk wild;
 bereid mij dan een smakelijk gerecht,
 zoals ik dat zo graag heb
 en breng het mij, opdat ik eet,
 dan zal ik u zegenen eer ik sterf.
Rebekka heeft dit alles gehoord en ze gaat naar Jacob.
Ze geeft Jacob opdracht een bokje bij de kudde te gaan halen
en die te bereiden en aan Isaak te brengen.
Nadat Jacob zich ook nog eens vermomd heeft,
om zo goed mogelijk op Esau te lijken,
gaat hij de tent in en houdt Isaak voor dat hij Esau is.
Dan zegent Isaak hem.
Nog maar net is Jacob uit de tent
en daar komt Esau terug van de jacht.
Hij bereid een maaltijd en brengt die naar Isaak.
Isaak is verbaasd

en vertelt dat hij reeds heeft gegeten
en zijn zegen heeft gegeven.
Als Esau dat hoort,
slaakt hij een luide en bittere schreeuw.
Esau is woedend en zint op wraak.
Rebekka hoort de woede van Esau
en ze raad Jacob aan te vluchten,
naar haar broer Laban in Haran.
Zo vertrekt Jacob.
Na omzwervingen en avonturen
komt Jacob bij zijn Oom Laban in Haran.
Hij mag daar blijven en wordt verliefd op Rachel.
Jacob werkt zeven jaar bij Laban,
om met Rachel te kunnen trouwen,
maar krijgt dan Lea, de oudste dochter als vrouw.
Uiteindelijk krijgt hij toch ook Rachel als vrouw,
al moet hij daar opnieuw zeven jaar voor werken.
Nu, het gaat Jacob voor de wind,
twee vrouwen, een aantal slavinnen,
en uiteindelijk elf zonen en één dochter.
Ook verwerft hij zich een kudde,
waarbij het opnieuw niet helemaal eerlijk toegaat tussen Laban en Jacob.
Dan worden Laban en zijn zonen jaloers.
En door God geroepen,
gaat Jacob op weg terug,
naar het land van zijn voorouders.
Hij neemt Rachel en Lea mee,
zijn kinderen en slaven,
en al zijn vee en verdere bezittingen.
Zo vluchten ze weg,
op een moment dat Laban ergens anders met zijn kudde is.
Wanneer Laban verneemt dat ze weg zijn,
achtervolgt hij hen,
omdat Rachel één van de huisgoden heeft meegenomen.
Laban en Jacob ruziën nog een tijdje,
maar sluiten tenslotte een verbond.
En Jacob trekt verder,

maar is bang om Esau te ontmoeten.
Om Esau gunstig te stemmen,
zend Jacob boden vooruit en geschenken.

BIJBELLEZING

Genesis hoofdstuk 32 de verzen 22 t/m 31: *Jacob's worsteling aan de Jabbok*

Toen stond Jacob in die nacht op,
nam zijn beide vrouwen, zijn beide slavinnen en zijn elf zonen
en trok de doorwaadbare plaats van de Jabbok over;
hij nam hen en deed hen de beek overtrekken,
en hij bracht alles wat hij had,
naar de overzijde.

Zo bleef Jacob alleen achter.
En een Engel worstelde met hem,
totdat de dag aanbrak.

Toen deze zag, dat hij hem niet overmocht,
sloeg hij hem op zijn heupgewricht,
zodat Jacob's heupgewricht ontwricht werd,
terwijl hij met hem worstelde.

Toen zei hij:

Laat mij gaan, want de dageraad is gekomen.

Maar Jacob zei:

Ik laat u niet gaan, tenzij gij mij zegent.

Daarop zei hij tot hem:

Hoe is uw naam?

En Jacob zei:

Jacob

Toen zei hij:

Uw naam zal niet meer Jacob luiden, maar Israël,
want gij hebt gestreden met God en mensen
en gij hebt overmocht.

Daarop vroeg Jacob:

zeg mij toch uw naam.

Maar hij antwoordde:

Waarom vraagt gij toch naar mijn naam?

En hij zegende hem daar.

En Jacob noemde de plaats Pniël,

want (hij zei):

ik heb God gezien van aangezicht tot aangezicht

en mijn leven is behouden gebleven.

**En de zon ging over Jacob op,
toen hij door Pniël getrokken was,
en hij ging mank aan zijn heup.**

LIED 911

OVERDENKING

Zusters en broeders,

Ik lees u nog een keer het gedicht voor dat ik ook aan het begin las. Het is een gedicht van Hans Andreus; dat zo prachtig aansluit bij de kern van het verhaal van Jacob aan de Jabbok.

Ook al vallen de kleuren uiteen
en blijven de ogen staren naar niets
geloof nog dat het licht ander is
en leef nog tegen de waanzin, tegen de stroom in.

Hans Andreus zegt het heel kernachtig:

Iemand die gelovig probeert om te gaan met de werkelijkheid heeft de schijn bijna altijd tegen.

Geloven doet een mens meestal in: tegen de stroom van de waanzin en de harde ontmoedigende feiten.

Er is in onze wereld zoveel ontredde. Het is tussen mensen zo oneerlijk verdeeld. En zoveel mensen vallen buiten de boot.

Dat geloof in een levende en nabije God iets is, wat voor het gevoel van velen, eigenlijk niet meer kan.

We geloven dat God liefde is. En dat zeggen we eigenlijk ook veel te gemakkelijk, want ondertussen, zijn er bedroevend veel mensen, die in hun leven helemaal geen liefde ontvangen. Of veel te weinig. Er gaan zoveel mensen kapot aan ruzie en geweld en onrecht.

En waar vinden we in deze wereld plaatsen en mensen die door en door betrouwbaar zijn? Waar het veilig is en waarbij we tot rust kunnen komen?

Ik hoef ook helemaal niet zo ver buiten mezelf te zoeken.

Ook in mezelf moet ik tegen de stroom in van harde feiten, die als massieve rotsblokken mijn stroming blokkeren. Dammen, die in mij zijn opgeworpen van angst; van gekwetste gevoelens; van onzegbaar verdriet en eindeloze hunkering, naar wat niet in vervulling ging. Dat kan ons zo bevangen, dat de kleuren uiteen vallen, en verworden tot grijs en zwart. Dat onze ogen staren naar niets, dat we niets meer ervaren dan een diepe leegte.

Hoe brengt de mens het dan op, om tegen de stroom van zoveel waanzin, onrecht en onmenselijkheid in, toch te geloven dat het licht anders is. En dat het leven onuitputtelijke bronnen van levensbrengend water in zich bergt. Gemakkelijk gaat dat niet...

Geloven wil zeggen - dat is de betekenis van geloven - je helemaal overgeven aan, je helemaal toevertrouwen aan.

Wanneer we in iemand geloven, dan durf we ons ook aan hem of haar over te geven. En dat is bij mensen al niet gemakkelijk. Hoeveel mensen zijn er bij wie we ons zomaar kunnen overgeven? Waarbij het helemaal veilig is en vertrouwd en goed voelt? En dat we weten, dat het daar kan, omdat we weten dat we onvoorwaardelijk met alles worden aanvaard? Wanneer we ons dan toevertrouwen aan een mens, dan is dat iemand van vlees en bloed, die we kunnen zien en aanraken. Die tastbaar en zichtbaar is.

Geloven in God wil zeggen, dat we ons toevertrouwen, aan iemand of iets, die voor ons levenslang ongrijpbaar blijft. Waarvan we zelfs geen beelden mogen maken.

En dat is ontzettend moeilijk, ons toevertrouwen aan een ongrijpbaar, ondefinieerbaar iets.

Dat des te moeilijker, omdat we van jongs-af-aan zijn opgevoed met de idee, dat we alles moeten begrijpen en in onze greep en in onze macht moeten krijgen. We groeien nu niet bepaald op in een soort cultuur, die ons leert dat er ook nog een andere benadering mogelijk is van de werkelijkheid om ons heen. Die van de ontvankelijkheid, die van de eerbied, van de verwondering.

Nee, al van heel kleins-af-aan, leren we alles te overmeesteren. Maar er zijn van die zaken, die ons ontglippen. En dat zijn we zelf in de eerste plaats. Op onszelf krijgen we nooit helemaal vat. En op God krijgen we eerst recht geen vat, want die gaat alles wat we denken en voelen en denken te weten en verlangen, ver te boven. Hoe zal ik mij toevertrouwen aan die God, die zich zo vaak aan mijn waarneming onttrekt.

Daarom is geloven - denk ik - ook niet alleen iets fijns en iets lieflijks. Het heeft ook een andere kant.

Kijk maar, naar alle groten in de bijbel. Zoals de aartsvaders en aartsmoeders: Abraham en Sarah, Isaak en Rebecca, Jacob en Lea en Rachel. Zij zijn de kernfiguren, die gestalte geven aan het leven, dat God met het volk van Israël begonnen is. We zouden ze de helden van het Eerste Testament kunnen noemen. En bij helden denken we maar al te gauw aan onverschrokken mannen en vrouwen. Die precies weten wat ze geloven, wat ze willen en hoe ze dat moeten bereiken. Bijbelse helden? Of antihelden?

Ze delen allemaal met elkaar, dat ze ontzaglijk kunnen worstelen met die God, die op de momenten, dat ze hem het meest nodig hebben, als ze diep in de put zitten, of in het donker, dat God op zulke momenten de grote afwezige is.

Zelf Jezus kent aan het kruis de God-verlatenheid.

En die verlatenheid kennen we - denk ik - allemaal wel. Dat gevoel van leegte. God eindeloos ver weg. Het leven soms een woestijn, dor en dorstig. En in die woestijn anderen en mezelf onbereikbaar.

Natuurlijk kunnen we aan die gevoelens voorbij leven, en dat gebeurt ook maar al te vaak. Vluchten in werk; in genoegens; in sleur; in liefst zoveel mogelijk dagelijkse beslommeringen, om er maar voor weg te lopen.

Maar dan leven we toch niet echt!

Dan komen we toch niet tot onze bestemming.

Dan is het toch maar schijn.

Dan is ons leven één grote slaap, waaruit we op de één of ander manier toch zullen moeten ontwaken.

En ontwaken doet pijn.

Maar als je de slaap niet van je afschudt, dan zul je ook nooit de vreugde kennen van het opstaan en het ontdekken van een nieuwe dageraad.

En daarom kent geloof, echt geloof, ook het kenmerk: verzet.

De weigering om in het bestaande te berusten en het te aanvaarden. Ook dat kunnen we weer terugvinden bij de groten in de bijbel. Hoe ze met God worstelen. Hoe ze weigeren om ten onder te gaan. Hoe ze alles in de strijd gooien en er nooit zonder kleerscheuren van afkomen. Maar hun geloof, hun vermogen tot overgave, rijpt juist in die strijd en daarin komen ze tot leven.

En één van de meest indrukwekkende verhalen daarover, is het verhaal van Jacob aan de *Jabbok*.

Als je naar zijn leven kijkt dan staat dat voornamelijk in het teken van het bedrog en bedrogen worden, van de onechtheid. En zo luidt zijn naam dan ook: bedrieger. Letterlijk staat er eigenlijk: 'hij die je beentje ligt.' Hij bedriegt z'n vader Isaak. Hij bedriegt zijn broer Esau. Hij bedriegt zijn schoonvader Laban. En ogenschijnlijk wordt hij er beter van. Hij verwerft zich het eerst geboorterecht; en de zegen; en een hele reeks van vrouwen en kinderen; en grote rijkdommen.

Een maatschappelijk geslaagd mens. Iemand die het helemaal heeft gemaakt. Zo lijkt het op het eerste gezicht.

Maar het werkt niet echt.

Onechtheid en valsheid werken nooit.

Jacob is voortdurend op de vlucht. Eerst voor zijn thuis, zijn vader en zijn broer. Z'n jeugd en z'n verleden. En later is hij weer voortdurend op de vlucht. Op de vlucht voor alles wat hij heeft ontketend, zonder een moment van rust.

Maar eigenlijk en voornamelijk is hij op de vlucht voor... zichzelf. Elke vlucht in een leven is ten diepste een vlucht voor jezelf.

En dan breekt de crisis van zijn leven aan. Hij keert terug naar het land van zijn herkomst, dat is naar het land van zijn jeugd, waar hij - ik weet niet door wat voor onderdrukkende machten in hem - nooit tot echtheid, tot vol leven, kwam.

De eerste kinderjaren zijn erg bepalend voor de ontwikkeling van een mens en daarmee voor het leven van elke mens. Wanneer we in die periode geen echte zekerheden vinden, betekent dat we vaak ons hele verdere leven onzekerheden met ons mee zullen slepen. En veel in onze jeugd, moesten we wegstoppen om te overleven.

Zo ook bij Jacob. Alle oude angsten, die hem z'n hele leven deden vluchten en onwaar maakten, laaien in hem op en staan hem naar het leven. Die angst wordt concreet zichtbaar in de figuur van Esau, die gezworen heeft om hem te doden. In Esau komt heel zijn verleden als een grote dreiging op Jacob af. En hij kan of durft nauwelijks naar huis, maar hij kan ook niet terug, want daar wacht hem Laban, waarmee ook maar een wankel verbond is gesloten, omdat Rachel de zekerheid van Laban heeft ontfutseld: namelijk de huisgod.

En zo staat Jacob in de crises, in de grenssituatie, van zijn leven. Hij kan geen kant meer op. Het is nu alles of niets. Er op of er onder. Er zijn of er niet-zijn. En de *Jabbok* is daar het beeld van, als een soort van doodsrivier.

Water staat hier symbool voor chaos, voor dood. Zal Jacob er in slagen die doodsrivier over te trekken? Om zo bij het beloofde land uit te komen. Het land waar je tot leven komt. Waar geen gebrek is, maar overvloed. Geen vlucht, maar thuiskomen.

Om Esau gunstig te stemmen, om met zijn verleden in het reine te komen, stuurt Jacob het grootste deel van zijn bezit vooruit, als een soort zoenoffer.

Over de *Jabbok* heen. Ook dat heeft een diepere zin. Hij neemt vrijwillig afstand van alles wat hij zich in zijn leven door bedrog, door onwaarheid, door het manipuleren van mensen, heeft verworven.

En dat gebeurt heel radicaal. Want aanvankelijk blijft hij nog met zijn twee vrouwen, zijn bijvrouwen, zijn elf zonen en zijn dochter, plus de rest van zijn bezit, achter. Maar ook die brengt hij naar de overkant.

Jacob houdt niets over. Dat moet, er rest hem nu niets dan zichzelf. En dan keert hij terug, alleen, helemaal aan zichzelf overgeleverd. Nogmaals, dat moet. Om echt en waar te worden, moet hij op zijn zelf vat zien krijgen. En dat zelf, dat leeft in ieder van ons; we zouden het God kunnen noemen. Want

in dat zelf, daar liggen de bronnen van leven en liefde, van vreugde en rust en mededogen opgeslagen. Een eindeloos stromende bron. In ieder van ons. Maar we kunnen die bron vaak zo moeizaam bereiken. Die bron is meestal door zo ontzettend veel lagen afgedekt.

Daarover gaat de worsteling van Jacob met de engel, die tegelijkertijd het beeld is van Jacob's zelf en dus eigenlijk van God. En die strijd vindt plaats in de nacht, op het moment dat Jacob is beland in het donkerste traject van zijn leven. Op het moment dat er geen licht en geen sprankje hoop meer gloort. Op het moment dat hij zich meer dan ooit aan diepe angsten prijsgegeven, van God verlaten, moet hebben gevoeld. Maar juist dan openbaart zich de geloofskracht van Jacob. Want hij capituleert niet. Hij weigert om als een geslagen schurk, onwaar en onecht, verder te leven, Dat is de kern van zijn strijd.

Het is ten diepste de worsteling om het behoud van zijn zelf. En daarom kan en mag hij de Engel - God - niet loslaten. Want alleen die kan hem bij zijn zelf brengen.

En zo worstelt Jacob, die hele lange nacht. Om bij zijn bron uit te komen. En dat is inderdaad strijd. Want daarvoor moet hij tegen de stroom in roeien.

Tegen heel zijn onverwerkte verleden in. En op zijn tocht komt hij alle scherpe rotspunten tegen, wat er was en wat er nooit echt kon en mocht zijn. Al zijn onderdrukte gevoelens van woede, van diepe schaamte, van afwijzing, omdat hij er eigenlijk niet op zijn manier mocht zijn. Gevoelens van jaloezie, en van verdriet. Vooral van bergen van verdriet. Om ongestilde honger en niet vervuld verlangen naar troost, verlangen naar geborgenheid, naar een plek waar je er zomaar mocht zijn.

Zo worstelt Jacob die lange, lange nacht tegen de stroom op. En verwond zich tot bloedens toe. En de littekens daarvan zal hij zijn hele verdere leven met zich mee dragen. Toch gaat hij door.

Pas tegen de morgen, wanneer de nieuwe dageraad in zijn leven gloort, en de Engel - zijn wederhelft - zijn zelf - zijn God, zich nog éénmaal als laatste test, als laatste beproeving, probeert los te maken, klinkt 't als een uiterste geloofsbelijdenis: 'ik laat je niet gaan, tenzij je me zegent.'

En dan, dan krijgt hij zijn nieuwe naam. Want bij een nieuw leven, een herboren zelf, behoort ook een nieuwe naam. Een naam die precies weergeeft waar het met Jacob op uitgelopen is:

- niet langer; Jacob, de mens die zich staande houdt door anderen beentje te lichten.
- maar Israël, de mens die met God en mens gestreden heeft en daarin heeft gezegevierd. De mens die streed om het behoud van z'n ware zelf, z'n zuivere kern en daarin overwon.

De Engel zegende hem daar. En Jacob noemde plaats Pniël, want hij zei: 'ik heb God gezien van aangezicht tot aangezicht en mijn leven is behouden gebleven.'

Zo kan het ook ons vergaan, wanneer we in staat zijn ons te onttrekken aan wat ons overkomt aan teleurstelling, crisis, angst, pijn en verdriet. Het verandert ons wezenlijk, want onze strijd is met God. Wanneer we die strijd volhouden er in volharden, dan krijgen we iets te zien van zijn aangezicht.

Het verhaal eindigt met die schitterende woorden, die heel de uitkomst laten zien van Jacob's strijd. Van Jacob, die in een opperste daad van geloofsverzet weigert om God te laten gaan.

Het verhaal eindigt met: en de zon ging over hem op, toen hij door Pniël getrokken was.

AMEN